

Asia: VN/3215/2021

Väliraportti: Vapaa!-Fri! -hanke vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ikääntyvässä yhteiskunnassa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

ALLERGIA-, IHO- JA ASTMALIITTO

LAUSUNTO 12.5.2022

Asia: VN/3215/2021

Väliraportti: Vapaa!-Fri! -hanke vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ikääntyvässä yhteiskunnassa

Allergia-, Iho- ja Astmaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua Vapaa!Fri!- hankkeen vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ikääntyvässä yhteiskunnassa väliraportista. Liitossa tehdään vapaaehtoistoimintaa 46 jäsenyhdistyksessä ja noin 16 000 jäsenen voimin.

Kommentteja väliraportissa esitettyihin kysymyksiin

Minkälaista tukea vapaaehtoiset tarvitsisivat digitaitojen omaksumisessa?

Tuen tarve on moninainen, sillä osa toimijoista on varsin tuttu digimaailman kanssa ja osaa toimia siellä, kaivaten apua hienosäätöön ja uusiin vinkkeihin ja osalle pitää digitaitoja opettaa aivan alusta asti koneen aukaisusta lähtien. On tärkeää, että yhdistyksissä otetaan huomioon eritasoista digiosaamista omaavat toimijat ja että on olemassa yhdistyksissä resurssia ja tietoa digitaitojen lisäämiseksi niille, jotka sitä tarvitsevat, että voi toimia yhdistyksessä. Digimaailma on tänä päivänä kansalaistaito, joita voi ja on tarpeen osata hyödyntää muussakin elämässä kuin yhdistystoiminnassa. Ikäihmisten digiosaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, sillä tietokone ja digimaailma on niin uutta, ettei ole välttämättä olemassa vanhaa muistikuvaa vastaavasta. Usein tarvitaan kädestä pitäen ohjausta ja step by step -ohjeita.

Järjestörahoituksen pysyvyys tärkeää, mikä turvaa vapaaehtoisten kouluttamisen.

Miten järjestöjen ja kuntien yhteistyönä voitaisiin kehittää vapaaehtoisten digitaitoja?

Järjestöjen ja kuntien yhteistyön syventämiseksi kunta voisi tarjota esimerkiksi alueensa järjestöille yhteisiä digitaitojen opettamista ja ohjaamista. Esimerkiksi sosiaalisen median käyttäminen yhdistystoiminnassa, varsinkin ikäihmisille on varsin haastavaa ja tähän tarvitaan apua. Lisäksi järjestöt ja kunnat voisivat yhdessä tarjota esteettömiä tiloja ja välineitä vapaaehtoisille tehdä tuettuna tarpeelliset toiminnot ja kehittää digiosaamistaan.

Kuntien tulisi järjestää koulutusta järjestötoimijoille mm. tilojen varaamiseen käytettävien digialustojen käyttämiseen.

Pidättekö tärkeänä, että kuntien, muiden viranomaisten sekä kansalaistoimijoiden väliselle yhteistoiminnalle kriisitilanteissa olisi mietittynä valmiita malleja? Mikä auttaisi tällaisten mallien jalkauttamisessa?

Pidämme tätä erittäin tärkeänä. Väli raportissa tuodaan esille, niin kansalaistoimijat ovat tärkeässä roolissa kriisitilanteissa toimimisessa. Jotta järjestötoimijat voivat toimia osana kriisiajan toimintaketjua, on ensiarvoisen tärkeää, että tätä varten on luotuna yhteisesti sovittu toimintamalli.

Mallin jalkauttaminen edellyttää, että suunnitelmia tehdään yhdessä järjestöjen kanssa. Järjestöillä itsellään on tieto siitä, minkälaista toimintavalmiutta heillä on kriisitilanteissa toimimiseen tarjota.

Kuntien, muiden viranomaisten ja kansalaistoimijoiden yhteistoiminnan mallien säännöt pitää olla selvät ja ennalta sovitut ja läpikäytyt.

Millaisia toimia järjestöissä tarvittaisiin tai on jo toteutettu, jotta iäkkäät vapaaehtoiset voivat edelleen jatkaa toimijoina?

Kaikkien tärkeintä on kuulla iäkkäiden vapaaehtoisten oma näkemys siitä, miten he toivoisivat voivansa jatkaa vapaaehtoisina tilanteiden muuttuessa. Järjestön luottamustehtävistä poisjääminen ei tarkoita jäämistä kokonaan pois järjestön toiminnasta. Järjestöillä pitäisi olla erilaisia toiminnan malleja, jotta iäkkäällä vapaaehtoisilla on mahdollisuus jatkaa toimimista järjestössä toimintakyvyn muuttuessakin. Iäkkäillä vapaaehtoisilla olisi paljon annettavaa järjestöille mm. hiljaisen tiedon muodossa, kouluttaminen tai kokemusten jakaminen.

Kaiken kaikkiaan tärkeää, että iäkkäille vapaaehtoisille tarjotaan heitä kiinnostavia tehtäviä järjestössä ja opitaan heidän pitkästä kokemuksestaan. Lisäksi toimintaan osallistuminen esimerkiksi verkon kautta on tärkeää turvata, jotta kaikilla on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua toimintaan toimintakyvystä riippumatta.

Millaista tukea järjestöt tarvitsevat siihen, että iäkkäiden toimijuutta vapaaehtoistoiminnassa voidaan tukea ja monipuolistaa?

Järjestöt tarvitsevat tutkimuksia ja tietoa iäkkäiden ihmisten vapaaehtoistoiminnasta, osallisuudesta ja erilaisista osallistumisen mahdollisuuksista yli järjestöjen omimman toiminta-alueen. Erilaiset järjestöt voisivat muiden toimijoiden malleista oppia entistä paremmin suuntaamaan aktiivisen toimijuuden toimintaa myös iäkkäille.

Vapaaehtoistoiminta tarvitsee resursseja suunnitelmalliseen toimintaan ja siksi yhdistysten rahoituksen on oltava pitkäkestoista ja vakaata. Kunnan rahallinen tuki yhdistyksille on tärkeää samoin kuin oikeus tilojen käyttöön.

Millaisilla keinoilla sujuvoitetaan iäkkäiden siirtymää avun saajasta/kohderyhmään kuuluvasta toimijaksi - tai toisin päin?

Toimintaan osallistumisen ja toimijuuden eri mahdollisuuksista tulee tiedottaa ja opastaa jo silloin, kun siirtymävaihe ei ole ajankohtainen. Aktiivisena pysyminen ylläpitää toimintakykyä ja vähentää palvelujen tarvetta, olipa iäkkään rooli mikä tahansa. Merkitykselliseksi koettu vapaaehtoistoiminta lisää koettua elämänlaatua. Ensiarvoisen tärkeää on kuulla, mitä iäkäs ihminen itse haluaa ja mikä hänen toimintakykynsä on.

Osallistumisen kynnyksiä madalletaan poistamalla esteitä, jotka voivat toimia esteenä vapaaehtoistoiminnan aloittamiselle. Selkokielellä tiedottaminen myös muilla kielillä kuin selkosuomeksi edesauttaa vapaaehtoistoiminnan aloittamista. Iäkkäillä ihmisillä on paljon

annettavaa järjestöille. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat niitä perusedellytyksiä, jotka mahdollistavat toimintakyvystä riippumatta osallistumisen vapaaehtoistoimintaan.

Kunnat ja hyvinvointialueet voivat yhdessä tukea kaikkien osallisuutta ja mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoistoimintaan mm. huolehtimalla iäkkäiden osallistujien kuljetuspalvelujen toimivuudesta ja digituen järjestämisestä sitä tarvitseville. Pidämme toimivana mallina raportissa esitettyä keinoa infotilaisuuksien järjestämisestä iäkkäille henkilöille, koska kaikki eivät tunne eivätkä osaa käyttää verkkoalustoja, joissa usein tiedotetaan vapaaehtoistoinnin mahdollisuuksista. Tiedottaminen verkkoalustoista pitää olla aktiivisempaa ja näkyvämpää.

Minkälaista apua kaipaatte toimintaanne, jotta nuoria saataisiin houkuteltua mukaan toimintaan?

Järjestötoimintaa olisi tärkeää tehdä tunnetuksi nuorille esimerkiksi verkossa, oppilaitoksissa ja harrastustoiminnassa. Tärkeää on, että kouluihin ja oppilaitoksiin voisi viedä tietoa järjestöjen toiminnasta.

Järjestöihin tarvitaan mukaan toimintaan nuoria ikäluokkia, jotka tekevät toimintaa juuri nuorille. Yhdessä nuorille nuorilta! Yhteistyötä eri nuorisotoimijoiden kanssa olisi tarpeen lisätä.

Millä tavoin koulut, oppilaitokset, nuorisotoimi ja muut lasten ja nuorten kanssa toimivat julkisen sektorin tahot voisivat innostaa nuoria osallistumaan vapaaehtoistoimintaan?

Järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa olisi tärkeää tehdä tunnetuksi nuorille esimerkiksi verkossa, oppilaitoksissa ja harrastustoiminnassa. Tärkeää on, että kouluihin ja oppilaitoksiin voisi viedä tietoa järjestöjen toiminnasta.

Tärkeää olisi, että vapaaehtoistoinnin mahdollisuuksista keskustellaan ko. paikoissa. Yhteistyönä järjestöjen ja ko. paikkojen kanssa voisi järjestää tapahtumia lapsille ja nuorille. Lisäksi voisi olla ns. minivapaaehtoistyön malleja.

Tulisiko vapaaehtoistoimintaa hyödyntää nykyistä laajemmin yhtenä kotoutumisen keinona ja millä reunaehdoilla?

Kyllä pitäisi, mutta julkiselta sektorilta tulee saada siihen riittävästi tukea. Yhteistyön koordinointi vapaaehtoistoinnin järjestäjien ja julkisen sektorin välillä mahdollistaa 3. sektorin osallistumisen kotouttamiseen.

Minkälaisia keinoja on kehitetty eri taustoista tulevien vapaaehtoisten vastaanottamiseksi ja sitouttamiseksi toimintaan?

Liitossa on tehty eri taustoista tulevien vapaaehtoisten tueksi asiantuntijamateriaalia ja hanketoimintaa.

Minkälaista tukea järjestöt yms. tarvitsevat siihen, että toiminta olisi vastaanottavaisempaa?

Järjestöt tarvitsisivat koulutusta, miten kohtaan maahanmuuttajan ja minkälainen vapaaehtoistoiminnan kulttuuri eri maissa on, mistä vapaaehtoisia tulee.

Eri taustoista tulleille voisi viranomaiset kertoa eri järjestöistä.

Näettekö tarvetta sille, että Suomessa selvitettäisiin vapaaehtoistoimintaa koskevan erillislain säätämistä?

Raportissa mainittujen kokemusten perusteella, tarve selvitykselle erillislain säätämiseksi saattaa olla perusteltua. Ilman tätä erillislakia voi olla todennäköistä, että havaitut menettelyt työttömyysturvan epäämisessä tulevat jatkumaan, jolla on vaikutusta siihen, miten vapaaehtoistyötä voidaan markkinoida järjestöjen taholta.

Onko Suomi.fi –sivustolla oleva vapaaehtoistoimintaa koskeva alisivusto teille tuttu?

Kyllä

Miten sivuston tunnettavuutta voitaisiin parantaa?

Markkinoimalla enemmän suoraan järjestöille ja eri alojen kattojärjestöille.

Tulisiko vapaaehtoistoimintaa hyödyntää johdonmukaisemmin erilaisissa yhteiskunnan toiminnoissa? Missä?

Vapaaehtoistoimintaa kannattaisi hyödyntää nykyistä enemmän erilaisissa yhteiskunnan toiminnoissa. Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden ja toimintojen kehittämisessä vapaaehtoisten hyödyntäminen on keino varmistaa asiakaslähtöiset ja toimivat palvelut erilaisille palveluiden käyttäjille. Konkreettisenä esimerkkinä tästä ovat erilaiset työryhmäjäsennydet julkisia palveluja kehitettäessä, palvelukohtaiset asiakasraadit, joissa seurataan ja kehitetään palveluita tai esteettömyyttä edistävät esteettömyyskävelyt. Hyvinä ja jo toimivina esimerkkeinä ovat vammais- ja vanhusneuvostot.

Miten kehittäisitte vapaaehtoistoimintaa, jos rahoituksen reunaehdot sallisivat nykyistä laajemmin vapaaehtoistoiminnan kehittämisen?

Järjestötoiminnan rahoituksen edellyttämösin erityistä osaamista vaativa hallinnointi voi tuntua ylivoimaiselta vapaaehtoistoimintaan haluaville. Mahdollisuus osallistua vapaaehtoistoimintaan pitkäaikaisesti sitoutumatta edistää vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia, samoin rekisteröimättömien ryhmien mahdollisuus hakea rahoitusta. Tähän tuleva yhdistyslain muutos tuonee uusia mahdollisuuksia.

Valtakunnallisilla järjestöillä on mahdollisuus tarjota tukea vapaaehtoistoiminnassa toimiville, mutta paikallistasolla resurssit vaihtelevat. Mentorointiin, kehittämiseen ja työnohjaukseen löytyy työkaluja, mutta paikallisyhdistysten aktiivitoimijoiden osaaminen ja resurssit määrittävät minkä verran tukea pystytään tarjoamaan. Tuetun vapaaehtoistoiminnan kehittäminen paikallistasolla vaatii osaamisen tukea esimerkiksi järjestöverkoston kautta ja kuntien ja hyvinvointialueiden taloudellista tukea.

Estävätkö rahoituksen reunaehdot vapaaehtoistoiminnan kehittämisen?

Rahoituksen reunaehdot muokkaavat eri suuntaan kehittämistä. Valtakunnallisen liiton paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten jäsenyhdistysten taloudelliset resurssit ovat pienet toiminnan kehittämiseen.

Mistä saatte tietoa avoimena olevista toimintanne sopivista rahoitushauista? Onko teillä tiedossa jokin taho, josta voitte tiedustella avoimena olevia rahoitushakuja?

Valtakunnallisena järjestönä seurataan itse eri rahoitushakuja. Väliraportissa tuodaan hyvin esille, että järjestöjä tukemaan tarvittaisiin parempaa tukea järjestöille niin valtakunnallisesti kuin paikallisesti niiden rahoitustukiprosesseissa.

Kunnissa ja hyvinvointialueilla tulisi olla henkilö, jonka työtehtäviin kuuluu kunnan alueella olevien järjestöjen auttaminen ja tukeminen avustushakemusten laatimisessa.

Onko kunnissa tarvetta kunnan ja kansalaisyhteiskunnan välistä yhteistyötä kokonaisuutena kuvaavalle oppaalle tai muulle koulutusmateriaalille ja mitä materiaalin tulisi sisältää?

Kyllä. Kuntien viranhaltijoita tulisi kouluttaa ymmärtämään järjestöjen erittäin laaja merkitys kunnalle ja kuntalaisten hyvinvointiin.

Minkälaista tukea ja koulutusta tarvitsette yhdistystoiminnan pyörittämiseen ja oletteko saaneet siihen tukea kunnalta tai muilta toimijoilta?

Koulutusta olemme saaneet etenkin Opintokeskus Sivikseltä, Sostelta.

Minkälaista yhteistyötä kuntien, hyvinvointialueiden ja kansalaistoimijoiden välillä tulisi olla ja missä asioissa?

Väliraportissa on tuotu hyvin esille erilaisia yhteistyön muotoja: kuntien ja yhdistysten kumppanuuksia, joiden avulla yhdistykset saisivat tukea hallinnollisten tehtävien hoitamiseen, vapaaehtoistoiminnan organisoimiseen ja yhteistyön syventämiseen yrityssektorin kanssa. Kumppanuudet hyödyntäisivät myös yhdistysten keskinäistä osaamisen jakamista.

Minkälaista tukea saatte tai toivoisitte saavanne toimintaanne alueenne verkostojärjestöltä tai neuvottelukunnalta?

Yhteistyön alueella on oltava hyvin koordinoitua.

Mikä edistäisi mainittujen verkkoalustojen käyttöä kunnissa?

Tiedotusta lisää, mihin on hyvä tilaisuus, kun uudistettu toimeksi.fi -sivusto aukeaa. Yhteistyö järjestöjen ja kuntien välillä.

Hellemaa Paula
Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry